

**מסורת הש"ס**  
 א. יומא מט.ב. ב"ק ע"ח,א. ילקיש תורה תא (כל המשנה).  
 ב. (כל הענין בקיצור) יומא מט.ב. ילקיש תורה תא (כל הענין).  
 ג. ראה מכילתא דרשב"י שמות י"ג. שם י"ב. ד.  
 ד. (כל הענין) חולין ע"ב. ילקיש תורה רכב.  
 ה. משנה חולין ע"א.  
 ו. שם.

**גרסות**  
 ולא בכוי בכתי"מ מילים אלה חסרות.  
 אליעזר במשניות: אלעזר וראה בתוס'.  
 ואוסר בכתי"מ: ואסור.  
**פרט לכל השמות אף כאן פרט לכל השמות הללו זכר תמים וזכר שנה אף כאן זכר תמים וזכר שנה בכתי"מ: זכר תמים וזכר שנה אף כאן זכר תמים וזכר שנה פרט לכל השמות הללו אף כאן פרט לכל השמות הללו.**  
 רהיט ואזיל יש בכתי"מ: רהיט אתי רהיט אזיל.  
 מפסח בכתי"מ: שה מפסח ויש בכתי"מ: שה שה מפסח.  
 השתא ברוב כתי"מ מלה זו חסרה, ובכתי"מ: דהשתא.

**אישים**  
 בן בג בן בג  
 מטעם הלכות ודברי אגדה (למשל אבות פרק ה משנה כו) נשארו לנו מן התנא הזה, ואין יודעים מתי חי. גם שמו לא ידוע לנו בבירור. יש הסבורים שהוא התנא ר' יוחנן בן בג בג, ויש הסבורים שהיו שני חכמים בשם י' בן בג ב'ג. ויש הסבורים שהשם י' בן בג ב'ג אינו שמו האמיתי אלא רמז להיותו גר (עיין תוס' חגיגה ט"א, ד"ה בר הי ה').

**הקולום**  
**כלאים**  
 הכבש (ovis) והעז (capra) שייכים במחנות המין למשפחה אחת (הפריים) ולאחת תת-משפחה (היעלים), ואולם מספר הכרומוזומים שלהם שונה (לכבש 54 – ולעז 60), דבר שכמעט ולא מאפשר הכלאה עד לכדי יצור מפותח בר קיימא. עם זאת גם בימינו מוכרים מקרים נדירים של כלאים של כבש ועז.



יצור כלאיים של תיש וכבשה, בן שש שנים.

**כוי**  
 איל המופלון (איל הבת'!))  
 כבר חכמי המשנה נחלקו בדבר מהותו של הכוי, יש מהם סבורים שהוא בן כלאיים של חיה ובהמה – ולד הנולד מן הצבי או חיה בר טהורה (זומה) וזו העז. ואילו אחרים מזהים אותו עם איל חבר. יש לשער שאיל חבר הוא איל המופלון (Ovis musimon), אשר לדעת רבים הוא מקורו (או אחד ממקורותיו) של הצאן התרבותית. הוא נבדל מרוב מיני הכבשים בצמרו הקצר מאוד (מלבד קווצת שערות ארוכה על זווה הזכרים). צבעו אפור והוא שוכן בהרים שעליהם הוא מטיב לטפס (בימינו, בעיקר במקומות בודדים באירופה).

**א משנה** אין פודין פטר חמור אלא בשה, מן הכבשים או מן העיזים, אבל לא בעגל ולא בחיה. ואין פודים אלא בשה חי, אבל לא בשחוטה, וגם לא בטריפה, שיש לה מכה או מחלה, והיא עתידה למות כתוצאה מכך. ולא פודים בכלאים, בשה שהוא הכלאה של כבש ועז, ולא בכוי, בעל חיים שהוא ספק בהמה ספק חיה. ורבי אליעזר מתיר לפדותו בכלאים – מפני שהוא שדה, ואוסר בכוי – מפני שהוא ספק. אם נתנו, את פטר החמור עצמו, לכהן – אין הכהן רשאי לקיימו עד שיפריש שדה תחתיו לפדיון. **ב גמרא** בענין ששינו שצן פודים בעגל וכוי, אומרים: מתניתין מני (משנתנו כשיטת מי היא)? כשיטת בן בג בג היא. דתניא (ששו"ה ברייתא), בן בג בג אומר: נאמר כאן בפדיון פטר חמור: "ופטר חמור תפדה בשה" (שמות י"ג, ג), ונאמר להלן לגבי קרבן הפסח: "שה" (שם י"ב, ג), מה להלן – פרט לכל השמות הללו, עגל וכוי, שהם פסולים לקרבן הפסח, אף כאן, לגבי פדיון פטר חמור – פרט לכל השמות הללו. ויש שאלו: אי (אם) מן הפסח אתה למד, אמור גם: מה להלן, בפסח, אינו אלא זכר תמים וזכר שנה (שם י"ב, ה), אף כאן צריך השה להיות דווקא זכר תמים וזכר שנה! תלמוד לומר: "תפדה" הפדיון, "ופטר חמור תפדה בשה" (שם י"ג, ג. שם ל"ד, כ), ובכך ריבה גם נקיבה, בעל מום, וגדול מבן שנה. ושאלים: אי [אם] לשון "תפדה" "תפדה" ריבה, אפילו כל הני [אלה] ששינו שאין פודים בהם נמי [גם כן] ומשיבים: אם כן, הלימוד "שה" "שה" מן הפסח, שבא למעט דבר אחר, מאי אהני ליה [מה הועיל לו]?

**ג איבעיא להו** (נשאלה להם שאלה לחכמים): מהו לפדות פטר חמור בשה שהוא בן פקועה, כלומר, בולד חי שנמצא במעי בהמה שנשחטה? ומפרטים: אליבא דרבי אבהו לא תיבעי (תישאל) לך השאלה, שכיון שאמר רבי מאיר: בן פקועה טעון שחיטה, אם כן, אלא כי תבעי לך אליבא דרבנן (כאשר תישאל לך השאלה הרי זה לפי שיטת חכמים), דאמרי (שאומונים) ששחיתת אמו מטהרתו ואינו צריך שחיטה, לפי שהוא נחשב כחלק מגופה של אמו. וכן יש לשאול: האם כבישרא בדיקולא דמי (כבשר המונח בקלחת הוא נחשב), ואם כן הרי זה בכלל האיסור לפדות בשחוטה. או דלמא [שם]: כיון דהשתא מיהא רהיט ואזיל (שעשעשו על כל פנים הוא רץ והולך) "שה" קרינא ביה [אנחנו קוראים לו] ונחלקו חכמים בדבר זה, מר זוטרא אומר: אין פודין בבן פקועה, ורב אשי אומר: פודין. אמר ליה [לן] רב אשי למר זוטרא: מאי דעתך [מה דעתך] שאתה אומר שאין פודים בבן פקועה – משום דילפת [שאתה לומד] מפסח, ובן פקועה פסול לקרבן פסח. אי [אם כן] שמפסח אתה למד, אמור גם: מה להלן בפסח אינו אלא זכר תמים וזכר שנה, אף כאן יצטרכו לפדות בזכר תמים וזכר שנה! אמר לו: הציזוי הכפול "תפדה" "תפדה" (שמות י"ג, י"ג. שם ל"ד, כ) ריבה גם מה שאינו זכר נמי [גם כן]! אמר לו: אם כן, "שה" "שה" מאי אהני ליה [מה הועיל לו]?

**ד איבעיא להו** (נשאלה להם) שאלה לחכמים: מהו לפדות פטר חמור בשה אביו כבש? ומוסיפים: אליבא דרבי אבהו לא תיבעי (לפי שיטתן) של רבי מאיר לא תיבעי (תישאל) לך השאלה, שכיון שאמר רבי מאיר: בן פקועה טעון שחיטה, אם כן, אלא כי תבעי לך אליבא דרבנן (כאשר תישאל לך השאלה הרי זה לפי שיטת חכמים), דאמרי (שאומונים) ששחיתת אמו מטהרתו ואינו צריך שחיטה, לפי שהוא נחשב כחלק מגופה של אמו. וכן יש לשאול: האם כבישרא בדיקולא דמי (כבשר המונח בקלחת הוא נחשב), ואם כן הרי זה בכלל האיסור לפדות בשחוטה. או דלמא [שם]: כיון דהשתא מיהא רהיט ואזיל (שעשעשו על כל פנים הוא רץ והולך) "שה" קרינא ביה [אנחנו קוראים לו] ונחלקו חכמים בדבר זה, מר זוטרא אומר: אין פודין בבן פקועה, ורב אשי אומר: פודין. אמר ליה [לן] רב אשי למר זוטרא: מאי דעתך [מה דעתך] שאתה אומר שאין פודים בבן פקועה – משום דילפת [שאתה לומד] מפסח, ובן פקועה פסול לקרבן פסח. אי [אם כן] שמפסח אתה למד, אמור גם: מה להלן בפסח אינו אלא זכר תמים וזכר שנה, אף כאן יצטרכו לפדות בזכר תמים וזכר שנה! אמר לו: הציזוי הכפול "תפדה" "תפדה" (שמות י"ג, י"ג. שם ל"ד, כ) ריבה גם מה שאינו זכר נמי [גם כן]! אמר לו: אם כן, "שה" "שה" מאי אהני ליה [מה הועיל לו]?

**ה איבעיא להו** (נשאלה להם) שאלה לחכמים: מהו לפדות פטר חמור בשה אביו כבש? ומוסיפים: אליבא דרבי אבהו לא תיבעי (לפי שיטתן) של רבי מאיר לא תיבעי (תישאל) לך השאלה, שכיון שאמר רבי מאיר: בן פקועה טעון שחיטה, אם כן, אלא כי תבעי לך אליבא דרבנן (כאשר תישאל לך השאלה הרי זה לפי שיטת חכמים), דאמרי (שאומונים) ששחיתת אמו מטהרתו ואינו צריך שחיטה, לפי שהוא נחשב כחלק מגופה של אמו. וכן יש לשאול: האם כבישרא בדיקולא דמי (כבשר המונח בקלחת הוא נחשב), ואם כן הרי זה בכלל האיסור לפדות בשחוטה. או דלמא [שם]: כיון דהשתא מיהא רהיט ואזיל (שעשעשו על כל פנים הוא רץ והולך) "שה" קרינא ביה [אנחנו קוראים לו] ונחלקו חכמים בדבר זה, מר זוטרא אומר: אין פודין בבן פקועה, ורב אשי אומר: פודין. אמר ליה [לן] רב אשי למר זוטרא: מאי דעתך [מה דעתך] שאתה אומר שאין פודים בבן פקועה – משום דילפת [שאתה לומד] מפסח, ובן פקועה פסול לקרבן פסח. אי [אם כן] שמפסח אתה למד, אמור גם: מה להלן בפסח אינו אלא זכר תמים וזכר שנה, אף כאן יצטרכו לפדות בזכר תמים וזכר שנה! אמר לו: הציזוי הכפול "תפדה" "תפדה" (שמות י"ג, י"ג. שם ל"ד, כ) ריבה גם מה שאינו זכר נמי [גם כן]! אמר לו: אם כן, "שה" "שה" מאי אהני ליה [מה הועיל לו]?

**ו איבעיא להו** (נשאלה להם) שאלה לחכמים: מהו לפדות פטר חמור בשה אביו כבש? ומוסיפים: אליבא דרבי אבהו לא תיבעי (לפי שיטתן) של רבי מאיר לא תיבעי (תישאל) לך השאלה, שכיון שאמר רבי מאיר: בן פקועה טעון שחיטה, אם כן, אלא כי תבעי לך אליבא דרבנן (כאשר תישאל לך השאלה הרי זה לפי שיטת חכמים), דאמרי (שאומונים) ששחיתת אמו מטהרתו ואינו צריך שחיטה, לפי שהוא נחשב כחלק מגופה של אמו. וכן יש לשאול: האם כבישרא בדיקולא דמי (כבשר המונח בקלחת הוא נחשב), ואם כן הרי זה בכלל האיסור לפדות בשחוטה. או דלמא [שם]: כיון דהשתא מיהא רהיט ואזיל (שעשעשו על כל פנים הוא רץ והולך) "שה" קרינא ביה [אנחנו קוראים לו] ונחלקו חכמים בדבר זה, מר זוטרא אומר: אין פודין בבן פקועה, ורב אשי אומר: פודין. אמר ליה [לן] רב אשי למר זוטרא: מאי דעתך [מה דעתך] שאתה אומר שאין פודים בבן פקועה – משום דילפת [שאתה לומד] מפסח, ובן פקועה פסול לקרבן פסח. אי [אם כן] שמפסח אתה למד, אמור גם: מה להלן בפסח אינו אלא זכר תמים וזכר שנה, אף כאן יצטרכו לפדות בזכר תמים וזכר שנה! אמר לו: הציזוי הכפול "תפדה" "תפדה" (שמות י"ג, י"ג. שם ל"ד, כ) ריבה גם מה שאינו זכר נמי [גם כן]! אמר לו: אם כן, "שה" "שה" מאי אהני ליה [מה הועיל לו]?

**ז איבעיא להו** (נשאלה להם) שאלה לחכמים: מהו לפדות פטר חמור בשה אביו כבש? ומוסיפים: אליבא דרבי אבהו לא תיבעי (לפי שיטתן) של רבי מאיר לא תיבעי (תישאל) לך השאלה, שכיון שאמר רבי מאיר: בן פקועה טעון שחיטה, אם כן, אלא כי תבעי לך אליבא דרבנן (כאשר תישאל לך השאלה הרי זה לפי שיטת חכמים), דאמרי (שאומונים) ששחיתת אמו מטהרתו ואינו צריך שחיטה, לפי שהוא נחשב כחלק מגופה של אמו. וכן יש לשאול: האם כבישרא בדיקולא דמי (כבשר המונח בקלחת הוא נחשב), ואם כן הרי זה בכלל האיסור לפדות בשחוטה. או דלמא [שם]: כיון דהשתא מיהא רהיט ואזיל (שעשעשו על כל פנים הוא רץ והולך) "שה" קרינא ביה [אנחנו קוראים לו] ונחלקו חכמים בדבר זה, מר זוטרא אומר: אין פודין בבן פקועה, ורב אשי אומר: פודין. אמר ליה [לן] רב אשי למר זוטרא: מאי דעתך [מה דעתך] שאתה אומר שאין פודים בבן פקועה – משום דילפת [שאתה לומד] מפסח, ובן פקועה פסול לקרבן פסח. אי [אם כן] שמפסח אתה למד, אמור גם: מה להלן בפסח אינו אלא זכר תמים וזכר שנה, אף כאן יצטרכו לפדות בזכר תמים וזכר שנה! אמר לו: הציזוי הכפול "תפדה" "תפדה" (שמות י"ג, י"ג. שם ל"ד, כ) ריבה גם מה שאינו זכר נמי [גם כן]! אמר לו: אם כן, "שה" "שה" מאי אהני ליה [מה הועיל לו]?

**ח איבעיא להו** (נשאלה להם) שאלה לחכמים: מהו לפדות פטר חמור בשה אביו כבש? ומוסיפים: אליבא דרבי אבהו לא תיבעי (לפי שיטתן) של רבי מאיר לא תיבעי (תישאל) לך השאלה, שכיון שאמר רבי מאיר: בן פקועה טעון שחיטה, אם כן, אלא כי תבעי לך אליבא דרבנן (כאשר תישאל לך השאלה הרי זה לפי שיטת חכמים), דאמרי (שאומונים) ששחיתת אמו מטהרתו ואינו צריך שחיטה, לפי שהוא נחשב כחלק מגופה של אמו. וכן יש לשאול: האם כבישרא בדיקולא דמי (כבשר המונח בקלחת הוא נחשב), ואם כן הרי זה בכלל האיסור לפדות בשחוטה. או דלמא [שם]: כיון דהשתא מיהא רהיט ואזיל (שעשעשו על כל פנים הוא רץ והולך) "שה" קרינא ביה [אנחנו קוראים לו] ונחלקו חכמים בדבר זה, מר זוטרא אומר: אין פודין בבן פקועה, ורב אשי אומר: פודין. אמר ליה [לן] רב אשי למר זוטרא: מאי דעתך [מה דעתך] שאתה אומר שאין פודים בבן פקועה – משום דילפת [שאתה לומד] מפסח, ובן פקועה פסול לקרבן פסח. אי [אם כן] שמפסח אתה למד, אמור גם: מה להלן בפסח אינו אלא זכר תמים וזכר שנה, אף כאן יצטרכו לפדות בזכר תמים וזכר שנה! אמר לו: הציזוי הכפול "תפדה" "תפדה" (שמות י"ג, י"ג. שם ל"ד, כ) ריבה גם מה שאינו זכר נמי [גם כן]! אמר לו: אם כן, "שה" "שה" מאי אהני ליה [מה הועיל לו]?

**משנה** לא בחיה – זכי ואלי. ולא בשחוטה – ואפילו שה שחוט. טריפה – שנחתנו רגליה מן הארבעה ולמעלה. כלאים – תיש הנז על הרחל. כוי – ספק מיה ספק נהמה. מפני שהוא שדה – דצן רחל וצין עז קרויין "שה". נתנו לכהן – הפטר חמור.

**א משנה** אין פודין לא בפעגל ולא בפחיה, לא בשחוטה ולא בטריפה, ולא בפלאים ולא בכוי. ורבי אליעזר מתיר בפלאים – מפני שהוא שדה, ואוסר בכוי – מפני שהוא ספק. נתנו לכהן – אין הכהן רשאי לקיימו עד שיפריש שדה תחתיו.

**ב גמרא** מתניתין מני? בן בג בג היא. דתניא, בן בג בג אומר: נאמר כאן "שה" ונאמר להלן "שה", מה להלן פרט לכל השמות הללו, אף כאן – פרט לכל השמות הללו. אי מה להלן זכר תמים וזכר שנה, אף כאן – זכר תמים וזכר שנה! תלמוד לומר: "תפדה" "תפדה" – ריבה. אי "תפדה" "תפדה" ריבה, אפילו כל הני נמי! – אם כן, "שה" "שה" מאי אהני ליה?

**ג איבעיא להו:** ימהו לפדות בבן פקועה? אליבא דרבי מאיר לא תיבעי לך, דכיון דאמר רבי מאיר: בן פקועה טעון שחיטה – שה מעליא הוא. אלא כי תבעי לך – אליבא דרבנן, דאמרי: שחיתת אמו מטהרתו; פבישרא בדיקולא דמי, או דלמא: פיון דהשתא מיהא רהיט ואזיל, "שה" קרינא ביה? מר זוטרא אומר: אין פודין, ורב אשי אומר: פודין. אמר ליה רב אשי למר זוטרא: מאי דעתך – דילפת מפסח; אי מה להלן זכר תמים וזכר שנה – אף כאן זכר תמים וזכר שנה! – "תפדה" "תפדה" ריבה. אי "תפדה" "תפדה" ריבה, אפילו כל הני נמי! – אם כן, "שה" "שה" מאי אהני ליה?

**ד איבעיא להו:** מהו לפדות בנדמה? אליבא דרבי אליעזר לא תיבעי לך, דהשתא בכלאים כן, "שה" "שה" מאי אהני ליה? תבעי לך – אליבא דרבנן, דאמרי: שחיתת אמו מטהרתו; פבישרא בדיקולא דמי, או דלמא: פיון דהשתא מיהא רהיט ואזיל, "שה" קרינא ביה? מר זוטרא אומר: אין פודין, ורב אשי אומר: פודין. אמר ליה רב אשי למר זוטרא: מאי דעתך – דילפת מפסח; אי מה להלן זכר תמים וזכר שנה – אף כאן זכר תמים וזכר שנה! – "תפדה" "תפדה" ריבה. אי "תפדה" "תפדה" ריבה, אפילו כל הני נמי! – אם כן, "שה" "שה" מאי אהני ליה?

**ה איבעיא להו:** מהו לפדות בנדמה? אליבא דרבי אליעזר לא תיבעי לך, דהשתא בכלאים כן, "שה" "שה" מאי אהני ליה? תבעי לך – אליבא דרבנן, דאמרי: שחיתת אמו מטהרתו; פבישרא בדיקולא דמי, או דלמא: פיון דהשתא מיהא רהיט ואזיל, "שה" קרינא ביה? מר זוטרא אומר: אין פודין, ורב אשי אומר: פודין. אמר ליה רב אשי למר זוטרא: מאי דעתך – דילפת מפסח; אי מה להלן זכר תמים וזכר שנה – אף כאן זכר תמים וזכר שנה! – "תפדה" "תפדה" ריבה. אי "תפדה" "תפדה" ריבה, אפילו כל הני נמי! – אם כן, "שה" "שה" מאי אהני ליה?

**ו איבעיא להו:** מהו לפדות בנדמה? אליבא דרבי אליעזר לא תיבעי לך, דהשתא בכלאים כן, "שה" "שה" מאי אהני ליה? תבעי לך – אליבא דרבנן, דאמרי: שחיתת אמו מטהרתו; פבישרא בדיקולא דמי, או דלמא: פיון דהשתא מיהא רהיט ואזיל, "שה" קרינא ביה? מר זוטרא אומר: אין פודין, ורב אשי אומר: פודין. אמר ליה רב אשי למר זוטרא: מאי דעתך – דילפת מפסח; אי מה להלן זכר תמים וזכר שנה – אף כאן זכר תמים וזכר שנה! – "תפדה" "תפדה" ריבה. אי "תפדה" "תפדה" ריבה, אפילו כל הני נמי! – אם כן, "שה" "שה" מאי אהני ליה?

**ז איבעיא להו:** מהו לפדות בנדמה? אליבא דרבי אליעזר לא תיבעי לך, דהשתא בכלאים כן, "שה" "שה" מאי אהני ליה? תבעי לך – אליבא דרבנן, דאמרי: שחיתת אמו מטהרתו; פבישרא בדיקולא דמי, או דלמא: פיון דהשתא מיהא רהיט ואזיל, "שה" קרינא ביה? מר זוטרא אומר: אין פודין, ורב אשי אומר: פודין. אמר ליה רב אשי למר זוטרא: מאי דעתך – דילפת מפסח; אי מה להלן זכר תמים וזכר שנה – אף כאן זכר תמים וזכר שנה! – "תפדה" "תפדה" ריבה. אי "תפדה" "תפדה" ריבה, אפילו כל הני נמי! – אם כן, "שה" "שה" מאי אהני ליה?

**ח איבעיא להו:** מהו לפדות בנדמה? אליבא דרבי אליעזר לא תיבעי לך, דהשתא בכלאים כן, "שה" "שה" מאי אהני ליה? תבעי לך – אליבא דרבנן, דאמרי: שחיתת אמו מטהרתו; פבישרא בדיקולא דמי, או דלמא: פיון דהשתא מיהא רהיט ואזיל, "שה" קרינא ביה? מר זוטרא אומר: אין פודין, ורב אשי אומר: פודין. אמר ליה רב אשי למר זוטרא: מאי דעתך – דילפת מפסח; אי מה להלן זכר תמים וזכר שנה – אף כאן זכר תמים וזכר שנה! – "תפדה" "תפדה" ריבה. אי "תפדה" "תפדה" ריבה, אפילו כל הני נמי! – אם כן, "שה" "שה" מאי אהני ליה?

פרה שילדה מין עז אין פודין – דעגל הוא. בכלאים פרקינן – וכל סקן נדמה, ולמה לי למתנייה? היא גופה איצטריכא ליה – ולא משום דוקיא אלא. כלאים הוא – נמניה, הא נדמה הוא! למאי – קאמר דשויה רצנן לנדמה כי כלאים? אי לקדשים – שלא יקרע לגבי מוצא, למה לי למתנייה לנדמה כללאים? כי היכי דפשיטא לן כללאים – פשיטא לן נדמה! אי לבכורה – לאשמענן ללא קדוש צנכורה כללאים – פשיטא, ד"אך צנכור שור" כמי, וצנכור אימעוטו אי למעט ממעשר – דכי היכי דכללאים לא מעשיין, אף נדמה לא. פשיטא – מרווייהו מתד קרא נפקי, "תחת" "תחת", כתיב הלא: "תחת השטן", וכתיב נקדשים: "תחת אמו", מה הם נדמה וכללאים לא, דממעטין לעיל – אף מעשר כלאים ונדמה לא. לפטר חמור – ללא פרקינן זיה פטר חמור, כי כללאים. מקצת סימנים – דאמו. העברה העברה – כתיב הלא: "יעבור תחת השטן", וכתיב צנכור: "והעברת פטר רחס", מה צנכורה חייב, כדאמרן: ואם יש צו מקצת סימנים חייב – אף מעשר נמי ליהוי חייב. קא משמע לן – דדין כללאים אית ליה, ד"תחת" "תחת" גמר מקדשים: כי היכי דלמוצא לא קרב, כדאמר גייס פירקין (ג, ב) מוס קצוע הוא לישחט עליו – נמעט נמי לא קדוש. פסולי המוקדשין – שנפדו ויחלין לחולין. כיון דאמר – פטר חמור מותר צנכורה קודם פדיון – חולין הוא הפטר חמור, ויכול לפדותו זה, לליכא למימר איסור חל על איסור. אין איסור – פטר חמור, חל על איסור. דעה פסולי המוקדשין אית צו קדושה אפילו לאמר פדיון, דאסירי צנכורה ועבודה. דלא תפיס פדיון – שיהיה הניחן מתחילין אין צו משום קדושה. צבי ואיל – כתיב בפסולי המוקדשין, דכתיב (דברים יב): "רק צנל אוח נפשו" וגו', ופסולי המוקדשין מדבר.

תוספות

קא משמע לן תחת תחת משלמים גמר – ואם תאמר: למה לי בבכור עד שיהא הוא שור ובכורו שור? נילף "העברה" "העברה" ממעשר: ויש לומר: משום דכתיב "אך", לחייב מקצת סימנים דומין לאמו – לכך צריך למעט נדמה בהאי קרא, דנשמע מינה אמאי קאי "אך". ומיהו, להחיות תנא דמעט לעיל נדמה מ"פטר חמור" תרי זמני, וגלי לן בקדושת דמיה והא דהין לקדושת הגוף – לפי טעם זה לא הוה מצי למדרש מקצת סימנים מ"אך"! ושמה נפקא ליה מקרא אחרתא.

מה צבי ואיל אין פודין וכו' – עוד יש דרשא בפרק שני (בבורות טו, א) מצבי ואיל, דפטר להו ממתנות. ואי לאו מיעוטא דקרא, הוה שרי חלבו ופטר להו מאותו ואת בנו. ואם תאמר: היכי עבדינן כל הנך דרשות? דפרק "כל פסולי" (בבורות לג, א) אמר תלתא "צבי ואיל" כתיב, ומייתי כל חד למילתיה, ולא דרשין מינייהו הך דרשות כלל!

פרקינן, בנדמה מיבעיא? כי תיבעי לך – אליבא דרבנן; בכלאים הוא דלא פרקינן, בנדמה – פרקינן. או דלמא לא שניא? תא שמע: פרה שילדה מין עז – אין פודין; הא רחל שילדה מין עז – פודין. מני? איילימא רבי אליעזר – הא בכלאים נמי פרקינן! אלא לאו רבנן היא! – לא, לעולם רבי אליעזר; היא גופה קא משמע לן – דפרה שילדה מין עז אין פודין; לא תימא זיל אבתריה דידיה, והאי – עז מעליא הוא, אלא זיל פתר אימיה, והאי – עגל הוא. תא שמע, דתני רבה בר שמואל: "איזהו פלאים – רחל שילדה מין עז ואביו שה. אביו שה פלאים הוא? נדמה הוא! אלא: איזהו דמי לכלאים דשויה רבנן פי פלאים – רחל שילדה מין עז ואביו שה. למאי? אי לקדשים, מהיבא דממעט פלאים – מהתם ממעט נדמה, דתניא: "שור או פשב" – פרט לכלאים, "או עז" – פרט לנדמה! אי לבכור – "אף בכור שור" אמר רחמנא, עד שיהא הוא שור ובכורו שור! אלא למעשר – "תחת" "תחת" מקדשים גמר! אלא לפטר חמור. – לא, לעולם למעשר, וכגון שיש בו מקצת סימנים; מהו דתימא: העברה העברה מבכור גמר, קא משמע לן: "תחת" "תחת" מקדשים גמר.

ה איבעיא להו: מהו לפדות בפסולי המוקדשין? אליבא דרבני שמעון לא תיבעי לך, פינן דדאמר מותר בהנאה – חולין הוא. פי תיבעי לך – אליבא דרבני יהודה דדאמר אסור בהנאה, מאי? פינן דדאסור בהנאה – אין איסור חל על איסור, או דלמא: פינן דלא תפיס פדיונו – אפקועי איסורא בעלמא הוא? אמר רב מרי בריה דרב פהנא: "מי זוטרי מאי דכתיב בהו 'כצבי וכאיל'?" "מה צבי ואיל אין פודין, אף פסולי המוקדשין אין פודין! השתא דאתית להכי,

פרקינן [אנחנו פודים], אם כן בכבש שאינו כלאיים, אלא רק נדמה לעז, מיבעיא [ונצרכה לומר] שפודים? כי תיבעי [כאשר תישאלך] לך השאלה, הרי זה אליבא דרבנן [לפי שיטת חכמים] הסבורים שאין פודים פטר חמור בכלאיים. וכך יש לשאול: האם דווקא בכלאים הוא דלא פרקינן [שאין אנו פודים], אבל בנדמה פרקינן [פודים אנו]. או דלמא לא שניא [שמה אינו שונה]? ומציעים, תא שמע [בוא ושמע] פתרון לדבר ממה ששינו בכרייתא: פרה שילדה מין עז – אין פודין בו. ונדייק מכאן: דווקא כשנולד לפרה אין פודים בו, הא [אבל] רחל שילדה מין עז – פודין. ויש לשאול: מני [כשיטת מי היא] ברייתא זו? איילימא [אם תאמר] שיטת רבי אליעזר – לשם מה הוא זקוק לומר זאת? הא [הרי] לשיטתו, אפילו בכלאים של רחל ותיש נמי פרקינן [גם כן אנחנו פודים], וכל שכן כשאינו ממש כלאיים! אלא לאו רבנן [האם לא שיטת חכמים] היא? ומכאן שאף לדעתם פודים בנדמה! ודוחים: לא, לעולם אמור כי ברייתא זו שיטת רבי אליעזר היא, ולא באה ללמדנו שפודים ברחל שילדה כמין עז, אלא היא גופה קא משמע לן [הלכה זו עצמה משמיע לנו] שפרה שילדה מין עז – אין פודין בו. שלא תימא [תאמר]: זיל אבתריה דידיה [לך אחרי עצמו]. אחרי הולד – והאי [זה] עז מעליא [מעולה] הוא, וכשר לפדיון. אלא להיפך, זיל בטר אימיה [לך אחרי אמו] – והאי [זה] עגל הוא ואינו ראוי לפדות בו. ומציעים, תא שמע [בוא ושמע] רביה מברייאת דתני [ששנה] רבה בר שמואל: איזהו כלאים – רחל שילדה מין עז, ואביו שה, כלומר, ממין הכבשים, ולא ממין העזים. ויש לתמוה: במקרה שאביו שה האם כלאים הוא? הרי נדמה הוא! אלא יש להבין כך: איזהו בעל חיים דמי [הדומה] לכלאים, דשויה רבנן [שעשו אותו חכמים] כי [כמו] כלאים, שהוא פסול – רחל שילדה מין עז ואביו שה. ומעתה יש לשאול: למאי [למה], לאיזה ענין מדובר? אי [אם] לקדשים לפוסלו לקרבן – מה מקום תלות את דינו בכלאיים? והרי מהיבא [מהיכא], מאותו מקום שממעט הכתוב כלאים מהקרבה – מהתם [משם], מאותו מקום ממעט גם נדמה. דתניא [ששנה] ברייתא: אמר: "שור או כשב או עז כי יולד וכי ירצה לקרבן לה" [ויקרא כב, כז], ודרשו חכמים: "שור או כשב" – פרט לכלאים, "או עז" – פרט לנדמה! אי [אם] תאמר שנשנתה ברייתא זו לענין בכור, ללמד שנדמה אינו קדוש בבכורה – כבר למדנו דין זה מן הכתוב, שהרי "אך בכור שור" [במדבר יח, יז] אמר רחמנא [אמרה התורה] – עד שיהא הוא שור ובכורו שור, ולא כשהוא נראה כבעל חיים אחר! אלא תאמר שלענין מעשר בהמה נאמר, שנדמה אינו כנכנס לדיר להתעשר – גם לכך לא הוצרכנו, שהרי בגזירה שווה "תחת" "תחת" מקדשים גמר [הוא למד] למעט! אלא בוודאי מדובר בכרייתא זו לענין שה שפודים בו פטר חמור, ללמדנו שנדמה פסול למעשר, שכן מהו דתימא [שתאמר]: בגזירה שווה של השונות "העברה" "העברה" שפטר חמור בהנאה, דתניא [ששמיע לנו] התנא, כי בגזירה שווה "תחת" "תחת" מעשר מקדשים גמר [למד]. והוא פסול. ואין להוכיח מכאן, איפוא, לגבי פדיון פטר חמור.

ועוד איבעיא להו [נשאלה להם] שאלה לחכמים: מהו לפדות פטר חמור בשה של פסולי המוקדשין, כלומר, בקדשים שנפסלו להקרבה ונפדו, שיש איסור לגזוז את צמרם ולעבוד בהם? האם יש בכך משום "אין איסור חל על איסור"? ומפרטים: אליבא דרבני שמעון לא תיבעי לך השאלה, כיון דאמר [שהוא אומר] שפטר חמור מותר בהנאה – אם כן חולין הוא, ואין בו איסור שצריך לחלול על פדיונו, ומותר הדבר. כי תיבעי [כאשר תישאלך] לך השאלה הרי זה אליבא דרבנן [לפי שיטתן] של רבי יהודה דאמר [שמונה] שפטר חמור בהנאה, מאי [מה הדין]? האם כיון שפטר חמור אסור בהנאה, נמצא כשהוא פודה אותו בשה – חל האיסור שבו על השה, ולא ניתן לעשות זאת בשה פסולי המוקדשין, שהרי כלל הוא שאין איסור חל על איסור. או דלמא [שנאמר] נאמר: כיון שפטר חמור לא תפיס [תופס] את פדיונו בקדושת הבכורה, אם כן, פדיון פטר חמור אפקועי איסורא בעלמא הוא [הפקעת איסור בלבד היא] מפטר חמור, ואין בזה החלה של איסור על השה? אמר רב מרי בריה [בנו] של רב כהנא: מי זוטרי מאי דכתיב בהו [האם קטן], לא חשוב, מה שנאמר בהם [בפסולי המוקדשין, שדינם כצבי וכאיל (דברים יב, טו)]? ואם כן, מכאן יש ללמוד גם לענייננו: מה צבי ואיל אין פודין בהם פטר חמור, וכפי ששינו במשנתנו שאין פודים פטר חמור בחיה – אף פסולי המוקדשין אין פודין בהם. ואומרים: השתא דאתית להכי [עכשיו שבאת לכך], להסבר זה, אם כן

העברה העברה מבכור גמר שבכור נאמר: "והעברת כל פטר רחס לה" (שמות יג, יב), ובמעשר נאמר: "כל אשר יעבר תחת השקט" (ויקרא כז, לב). כיון דאסור בהנאה אין איסור חל על איסור – ואף שלכל הדעות, פדיון פטר חמור מותר בהנאה, יש לומר כי מעשה הפדיון מצריך על כל פנים דבר שהאיסור יוכל לחלול עליו (רי אלחנן וסרמן, ראה חידושי בתרא). ויש שהסביר כי היה מקום לומר שבפדיון פטר חמור אכן חל האיסור על השה (שאם לא כן – כיצד פוקע האיסור מן החמור), אלא שהוא פוקע מיד לאחר מכן. ואם כן, במקום בו לא יכול האיסור לחלול – לא יחול הפדיון (ראשית בכורים). כצבי וכאיל – דייקו חכמים מיתור הכתובים כי מה שנאמר "רק ככל אנת נפשך נתנת ואכלת קשר בקרבך ה' אלהיך אשר נתן לך בכל שערך קטמא וקשהו יאכלנו פצבי וקאלי" (דברים יב, טו) עוסק בקדשי מובה שנופל בהם מום ונפסלו, שניתן לפדותם וכך לאוכלם בכל מקום, ומכל מקום לא הותרו לגמרי, שלא ירדה קדושת הגוף מהם (בפרטי ענין זה ראה להלן יד, א).

אורה ההלכה

מהו לפדות בפסולי המוקדשין אין פודים בפסולי המוקדשין, שהרי נאמר בהם "כצבי וכאיל" – מה צבי ואיל אין פודים בו אף פסולי המוקדשין אין פודים בהם. כמסקנת הגמרא. (רמב"ם שם).

מסורת הש"ס  
ז. (בשינוי) תוספתא בכורות פ"א יג.  
ח. תוספתא בכורות פ"א ו (לענין מעשר).  
ט. ב"ק ע"ב. ע"א. חולין לח"א. בכורות יז, א. נדה מא"א. תוי"כ ויקרא כב, כז. ילק"ש תורה תלו. שם תרמג. שם תרנ. שם תרפ"א. שם תשפב.  
י. בכורות ה"ב (ושם סומנו מקבילות).  
יא. ב"ק ע"ב. ע"א. בכורות נ"ב. י"א.  
יב. בכורות י"ב (ושם סומנו מקבילות).  
יג. שם.  
יד. (הכלל) פסחים לה"ב. יבמות יג"ב. קדושין ע"ב. חולין ק"א. ק"ג. ק"ד. א. כריתות כ"ג.  
טו. (השאלה) חגיגה ה"ב. סוטה ה"א. קדושין ל"א. בכורות יב"א. ילק"ש תורה תתע. ילק"ש י"ד תשנח. שם תתקנז.  
טז. מכליתא דרשב"י שמות ל"ד, כ.

גרסות

היא גופה בכמה כתיב: מי קתני מיהא רחל שילדה מין עז פודין, היא גופה. עגל בכת"מ: עגל מעליא. דמי לכלאים ברוב כתיב: דומה לכלאים. אלא למעשר ברוב כתיב: וכן הגיה הבי"ח: אי למעשר. למעשר תחת בכת"מ: למעשר בהמה פשיטא תרויהו מחד קרא נפקי תחת. אלא בכת"מ ועוד: אלא לאו. בפסולי המוקדשין בכת"מ ועוד: בבהמות פסולי המוקדשין. כיון דאמר מותר בהנאה חולין הוא בכת"מ מילים אלה חסרות.

הוא גופה בכמה כתיב: מי קתני מיהא רחל שילדה מין עז פודין, היא גופה. עגל בכת"מ: עגל מעליא. דמי לכלאים ברוב כתיב: דומה לכלאים. אלא למעשר ברוב כתיב: וכן הגיה הבי"ח: אי למעשר. למעשר תחת בכת"מ: למעשר בהמה פשיטא תרויהו מחד קרא נפקי תחת. אלא בכת"מ ועוד: אלא לאו. בפסולי המוקדשין בכת"מ ועוד: בבהמות פסולי המוקדשין. כיון דאמר מותר בהנאה חולין הוא בכת"מ מילים אלה חסרות.

עיונים

בכלאים הוא דלא פרקינן בנדמה פרקינן וכו' וההנחה היא שפסול כלאיים בוודאי חמור יותר, משום שאין זה בעל החיים שציוותה עליו התורה, ועוד, משום שנעשתה בו עבירה. וכן עולה מדרשת הכתובים להלן, שלאחר שמיעט הכתוב כלאיים מהקרבה, הוצרכנו למיעוט נוסף לפסול נדמה. ויש מי שהסביר כי שאלת הגמרא היא: האם נדמה היהוה בכלל דרשת הכתוב "תפירה" "תפירה" – לרבות דברים שאינם שה. או שמא היהוה בכלל בגזירה שווה "שה שה", שהרי גם הוא פסול לקרבן הפסח (חק נתן). אבל מפרשים אחרים כתבו (ובכך הסבירו את פסק הרמב"ם בענין זה) כי מדיון הגמרא כאן עולה, שמן התורה בוודאי ניתן לפדות בנדמה, וכל הדין כאן הוא האם יש מקום לדמותו לכלאיים ולפסלו מדרבנן (מרומי שדה, חזון איש ועוד). הא רחל שילדה מין עז פודין וההנחה היא שדבר זה עצמו באה הברייתא ללמד. שאם לא כן – לשם מה הוצרך להשמיענו בפרה? וישמענו ברחל שילדה כמין עז, שאין פודים בה, וכל שכן שדווקא בהנאה ואף דחיית הגמרא מתייחסת לכך, שלא לשם כך נאמרו הדברים, אלא לגופם, וכל שיש בדבר חידוש לעצמו – אין להוסיף ולדייק ממנו הלכות אחרות.

תחת תחת מקדשים גמר שבקדשים נאמר: "שור או כשב או עז כי יולד וקנה שקבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני וקלאה נרצה לקרבן אשה לה" [ויקרא כב, כז], ובמעשר נאמר: "רקל מעשר קרן וצאן כל אשר יעבר תחת השקט העשירי יקנה קדש לה" (שם כז, לב).

העברה העברה מבכור גמר שבכור נאמר: "והעברת כל פטר רחס לה" (שמות יג, יב), ובמעשר נאמר: "כל אשר יעבר תחת השקט" (ויקרא כז, לב). כיון דאסור בהנאה אין איסור חל על איסור – ואף שלכל הדעות, פדיון פטר חמור מותר בהנאה, יש לומר כי מעשה הפדיון מצריך על כל פנים דבר שהאיסור יוכל לחלול עליו (רי אלחנן וסרמן, ראה חידושי בתרא). ויש שהסביר כי היה מקום לומר שבפדיון פטר חמור אכן חל האיסור על השה (שאם לא כן – כיצד פוקע האיסור מן החמור), אלא שהוא פוקע מיד לאחר מכן. ואם כן, במקום בו לא יכול האיסור לחלול – לא יחול הפדיון (ראשית בכורים). כצבי וכאיל – דייקו חכמים מיתור הכתובים כי מה שנאמר "רק ככל אנת נפשך נתנת ואכלת קשר בקרבך ה' אלהיך אשר נתן לך בכל שערך קטמא וקשהו יאכלנו פצבי וקאלי" (דברים יב, טו) עוסק בקדשי מובה שנופל בהם מום ונפסלו, שניתן לפדותם וכך לאוכלם בכל מקום, ומכל מקום לא הותרו לגמרי, שלא ירדה קדושת הגוף מהם (בפרטי ענין זה ראה להלן יד, א).

אורה ההלכה

מהו לפדות בפסולי המוקדשין אין פודים בפסולי המוקדשין, שהרי נאמר בהם "כצבי וכאיל" – מה צבי ואיל אין פודים בו אף פסולי המוקדשין אין פודים בהם. כמסקנת הגמרא. (רמב"ם שם).



- מסורת הש"ס**
- א. ע"ז סב.
  - ב. ילק"ש תורה תרנח.
  - ג. מנחות פד, א.
  - ד. משנה שביעית פ"ט מ"ט. ילק"ש שם.
  - ה. ספרי במדבר טו, כא (ע"ש).
  - ו. משנה עדויות פ"ז מ"א. ירושלמי תרומות פ"ו ה"א.

- גרסות**
- לאכלה** בכתי"מ ועוד: **לאכלה** וראה גם רש"י ורי"ג. **לא משתרי** בכתי"מ: **לא משתרי** ליה. **וחייבת במתנות פטורה** מן הבכורה בכתי"מ ועוד: **מאי טעמא**. **לשריפה** בכתי"מ ועוד: **לסחורה** וראה אורח החלכה. **קרינא בה** יש בכתי"מ: **קיימן** ובכתי"מ: **קרינא ביה** ויש בכתי"מ: **כתיב ביה**. **דמחזק** בכתי"מ ועוד: **מוחזק**. **דמיקרי** יש בכתי"מ: **דמקרי עבדי בה עבודה**.

לר' שמעון נמי [גם כן], אמור שאין פודים פטר חמור בפסולי המוקדשין, שהרי "כצבי וכאיל" כתיב בהו [נאמר בהם] (דברים יב, טו), ואין פודים בצבי ואייל. **איבעיא להו** [נשאלה להם] שאלה לחכמים: מהו לפדות פטר חמור בבהמת שביעית, שקנו אותה בפירות שנת שמיטה, ויש בה גם כן קדושת

לרבי שמעון נמי — אף על גב דשרי פטר חמור צהגה — אין פודין אותו בפסולי המוקדשין, דלמי ולי כתיב צהו. בבהמת שביעית — צהמה שניקחה בפירות שביעית, ודאי לא תיבעי לך — פטר חמור ודאי — לא תיבעי לך, דכיון דבעי למיטע פדיונו לכהן — לא פריק ליה. ד"לאכלה" אמר רחמנא ולא לסחורה, ונמנא זה קונה חמור בפירות שביעית, שאינו ראוי לאכלה. ספק — כגון שילדה אמו וכו' ונקבה, דלמי צהמנא: מפריש טלה והוא לעצמו. ואליבא דרבי שמעון לא תיבעי לך — דלדידיה לא מיטעני לאפרושי טלה לאפקועי אסוריה אי לא יהיב ליה לכהן, דהא רבי שמעון ממיר פטר חמור צהגה. את הודיא — פטר חמור ודאי, משום דבעי ליתנו לכהן, והוא סחורה. במתנות — זרוע ולחיים והקדיש. לשריפה — ולי מיחייב צבור — סלקי אימוריס לגבוה. חלה טמאה — אין לה תקנה אלא שריפה, דהאכלה טמאה חייב מיתה. ואמאי — מיחייב עסקת שביעית שביעית צהמה? לדורותיכם — כתיב צהמה, משמע: אפילו שביעית. וכתיב (צמדנר טו): "מראשית עריסותיכם" וגו'. תניא נמי הכי — דטעמא משום ד"לדורותיכם" כתיב צהו. וליגמר מינה — דלא אמר "לאכלה" ולא לשריפה, ותמחייב צהמה שביעית צבורה! התם — גבי חלה, עיקר הפירוש לאכלה, דאינה צריכה אלא אס כן נטמאת. לקיימו — אפילו עשה אמת. נחשדו — שעודין צהן צלל פדיון. פשיטא — דולמי מהכא שמיטין לה. מהו דתימא הני מילי — דלא יתנו — היכא דמוחזק לן ציה דמיקרי חסוד, שרמיטו שמשד צדנר. לישנא אחריתא: דמיקרי — דחזין ליה דליתרמי ועבד עבודה בפטר חמור קודם פדיון. דמורה בה היתירא — דקסנר: כיון דשה שפירש חמורו יחא שלי, למה לי לפדומו.

**תוספות**

**ודאי** לא תבעי לך — לאכלה ולא לסחורה. משמע דאסור לקנות בהמה טמאה, כגון פטר חמור, בפירות שביעית. ותניא: דאפילו רבנן לא אסרי ב"הגוול קמא" (בבא קמא קב, א) משרה וכבישה, אלא משום דבעינן דומיא ד"לאכלה", שהנאתו וביעורו שוה. ובהמה למלאכה הוי הנאתו וביעורו שוה! **כיון** דאילו מיטמא כו' — ואף על גב דיכול להפריש מעיסה אחרת שאינה של שביעית על זאת, ומקרי שתיחן. מכל מקום, הך לאו בת חלה היא, ולא מצי לאפרושי מגופה — הוי כמו מן החיוב על הפטור. **הכא** עיקר לשריפה — הקשה רבינו תם: נילף מעומר, דעיקרו לשריפה, ואמר פרק "כל קרבנות" (מנחות פד, א): שומרי ספיחין בשביעית היו נוטלין שכרן מתרומת הלשכה, ופריך: היכי מייתי עומר מפירות שביעית? "לאכלה" אמר רחמנא ולא לשריפה, ואיכא קומץ שקרב לגבי מזבח! שאני התם דאמר קרא "לדורותיכם!" יש לומר: לא ילפינן בכור מעומר, דאיכא פירכי טובא: מה לעומר שכן קרבן צבור, ודוחה שבת וטומאה. ועוד, אי אפשר לקיים עומר בשביעית אלא בפירות שביעית, דבעינן "כרמלי". אבל בכור וחלה מתקיים בשנה שביעית, בבהמות אחרות ובפירות אחרים.

יכול להפריש מעיסה אחרת שאינה של שביעית על זאת, ומקרי שתיחן. מכל מקום, הך לאו בת חלה היא, ולא מצי לאפרושי מגופה — הוי כמו מן החיוב על הפטור. **הכא** עיקר לשריפה — הקשה רבינו תם: נילף מעומר, דעיקרו לשריפה, ואמר פרק "כל קרבנות" (מנחות פד, א): שומרי ספיחין בשביעית היו נוטלין שכרן מתרומת הלשכה, ופריך: היכי מייתי עומר מפירות שביעית? "לאכלה" אמר רחמנא ולא לשריפה, ואיכא קומץ שקרב לגבי מזבח! שאני התם דאמר קרא "לדורותיכם!" יש לומר: לא ילפינן בכור מעומר, דאיכא פירכי טובא: מה לעומר שכן קרבן צבור, ודוחה שבת וטומאה. ועוד, אי אפשר לקיים עומר בשביעית אלא בפירות שביעית, דבעינן "כרמלי". אבל בכור וחלה מתקיים בשנה שביעית, בבהמות אחרות ובפירות אחרים.

**אורה ההלכה**

**מהו לפדות בבהמת שביעית** שה שלקחו מדמי שביעית — אין פודים בו פטר חמור ודאי, אבל פודים בו את הספק. כרב חסדא. (רמב"ם ספר זרעים הלכות ביכורים פ"ב ה"א.) **בהמת שביעית פטורה מן הבכורה** הלוקח בהמה מפירות שביעית — הרי זו פטורה מן הבכורה. לפי שאינו רשאי לעשות סחורה בפירות שביעית, שהרי נאמר בה "לאכלה" — ולא לסחורה, ואם תהיה חייבת בבכורה הרי זה משתכר בבכור, שהרי יצא מתורת פירות שביעית. ואין זה כהסבר הגמרא כאן "לאכלה" ולא לשריפה (ראב"ד). וראה שגירסה אחרת היתה לרמב"ם (כס"מ. אבל ראה במהרי"ק קרוקוט). (רמב"ם ספר קרבנות הלכות בכורות פ"ה ה"ט.) **וחייבת במתנות** הלוקח בהמה מפירות שביעית חייב ליתן לכהן זרוע לחיים וקובה. (רמב"ם שם ספר זרעים הלכות ביכורים פ"ט ה"ח.) **עיסת שביעית** עיסה של שביעית חייבת בחלה. עפי' המשנה המובאת כאן. (רמב"ם שם פ"ו ה"ד.) **ישראל שהיה לו פטר חמור וכו'** אסור לישראל ליתן פטר חמור לכהן, אלא אם כן פדה החמור בפניו או יערפנו לפניו. שהכהנים חשודים על דבר זה, כברייתא וכדברי רב נחמן. (רמב"ם שם פ"ב ה"ד. שריע יר"ד שם, כא, ח.)

**לרבי שמעון נמי**, "צבי ואיל" כתיב בהו. **איבעיא להו**: מהו לפדות בבהמת שביעית? ודאי — לא תיבעי לך, "לאכלה" אמר רחמנא, ולא לסחורה; כי תיבעי לך — ספק. ואל"כ לא תיבעי לך, דלית ליה ספק; כי תיבעי לך — אל"כ דרבי יהודה, מאי? פ"ן דמפריש טלה והוא לעצמו — "לאכלה" קרינא ביה. או דילמא: פ"ן דכמה דלא מפקע איסוריה לא מישתרי — כסחורה דמי? תא שמע, דאמר רב חסדא: בהמת שביעית אין פודין בה את הודיא, אכל פודין בה את הספק. **ואמר רב חסדא**: בהמת שביעית — פטורה מן הבכורה וחיבת במתנות; פטורה מן הבכורה — "לאכלה" אמר רחמנא ולא לשריפה, וחיבת במתנות — ד"לאכלה" קרינא ביה. מיתבי: "האכלה מעיסת שביעית עד שלא הורמה חלתה" — חייב מיתה. **ואמאי?** פ"ן דאילו משמאי בת שריפה היא — "לאכלה" אמר רחמנא ולא לשריפה! — שאני הכא דכתיב: "לדורותיכם". תניא נמי הכי: "מנין לאוכל מעיסת שביעית עד שלא הורמה חלתה שחייב מיתה — שנאמר: "לדורותיכם". — ולגמר מינה! — התם — עיקר לאכלה, הכא — עיקר לשריפה. **ב** "נתנו לכהן" כו'. תניא להא דתנו רבנן: ישאל שנהיה לו פטר חמור בתוך ביתו, ואמר לו הכהן: "תנהו לי, ואני אפדהו" — הרי זה לא יתנו לו, אלא אם כן פדאו בפניו. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא: זאת אומרת — נחשדו הכהנים על פטרי חמורים. — פשיטא! — מהו דתימא: הני מילי — היכא דמחזק לן דמיקרי, אכל בסתמא — לא, קא משמע לן דמורה בה היתירא.

ועוד אמר רב חסדא: בהמת שביעית — פטורה מן הבכורה, שהבכור שתלד אינו קדוש. וחיבת במתנות, זרוע לחיים וקובה, שצריך כל השוחט בהמת חולין לתת לכהן. ומסבירים: פטורה מן הבכורה — כי "לאכלה" אמר רחמנא (אמרה התורה) ביחס לפירות שביעית (ויקרא כה, ו), ולא לשריפה, וככור בהמה טהורה — אימוריו נשרפים על גבי המזבח. **וחייבת במתנות** — משום שבמקרה זה "לאכלה" קרינא [קורא אנו] בה, שהרי הכהן אוכל אותם. **מיתבי** [מקשים על כך] ממה ששנינו במסכת שביעית: **האוכל מעיסת שביעית עד שלא הורמה (הופרשה) ממנה חלתה — חייב מיתה**, כד"ן כל אוכל עיסה שלא הורמה חלתה. ולפי דברי רב חסדא, **אמאי** [מדוע] כלל חייבת עיסת שביעית בחלה? והרי כיון שאילו מטמא [נטמאת] החלה בת שריפה היא, אם כן, יש לומר לגבי חיוב הפרשת חלה, כמו לגבי דין בכורה: "לאכלה" אמר רחמנא [אמרה התורה] ולא לשריפה! ומשיבים: **שאני הכא** [שונה כאן] לגבי חלה, **דכתיב** [שנאמר]: "וראשית עיסותיכם תתנו לה; לתרומה לדורותיכם" (במדבר טו, כא), והמלה "לדורותיכם" באה להדגיש: תמיד, וגם בשביעית, יש דין חלה. ומעירים, **תניא נמי הכי** [שנויה ברייתא גם כן]: **מנין לאוכל מעיסת שביעית עד שלא הורמה חלתה שחייב מיתה — שנאמר: "לדורותיכם"**. אבל בדין בכור בהמה לא נאמרה לשון זו, ומשום שאימוריו נשרפים — פטורה מהם מן האמור בחלה, שבהמת שביעית חייבת בכורה, ואין אומרים כגון זה "לאכלה" ולא לשריפה! ומשיבים: אין הדברים דומים, התם [שם, בחלה] עיקר דינה הוא לאכלה, ורק אם נטמאה צריך לשריפה, הכא [כאן, בכבור] עיקר דינם של האימורים הוא לכתחילה לשריפה.

**ב** שנינו במשנה: נתנו לכהן את פטר החמור עצמו — אין הכהן רשאי לקיימו עד שיפריש שה תחתיו. ומעירים: מכאן שאנו חוששים שמא יתירשל הכהן בפדיותו. ואם כן תניא להא דתנו רבנן [שנינו במשנתנו את זו ששנו חכמים בברייתא]: **פטר חמור בתוך ביתו, ואמר לו הכהן: "תנהו לי ואני אפדהו" — הרי זה לא יתנו לו, אלא אם כן פדאו הכהן בפניו**. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא: זאת אומרת שנחשדו הכהנים על פטרי חמורים, להשתמש בהם בלא פדיון. ותמיהם: **פשיטא** [פשוט] הדבר, הרי דבר זה נובע במישירין מדברי הברייתא, ומה חידש רב נחמן? ומשיבים, מהו דתימא [שתאמר]: **הני מילי** [דברים אלה] אמורים דווקא היכא דמחזק לן [במקום שמוחזק לן] הכהן בדבר זה, דמיקרי [שמוחזק לו לעיתים] להשתמש בפטר חמור בלא לפדותו, אבל בסתמא [בכהן שנתן] לא. על כן קא משמע לן [משמע לן] רב נחמן שיש לחשוש לכך בכל כהן, מפני שהוא מורה בה היתירא [היתר] לעצמו, שלא להפריש שה תחתיו, שהרי ממילא הוא שלו.

**עיונים**

**ואליבא דר' שמעון לא תיבעי לך וכו'** וכפי שהסבירה הגמרא לעיל (ט, ב), שדווקא לדעת ר' יהודה, הסבור שפטר החמור אסור בהנאה, צריך להפריש שה כדי להפקיע ממנו את איסורו, גם במקרה של ספק. אבל לדעת ר' שמעון, שהוא סבור פטר החמור מותר בהנאה — אין צורך כלל להפריש שה, משום שאין כאן אלא חובה ממונית לכהן, ובמקרה של ספק אינו צריך לתת בהן דבר, שהמוציא מחבירו עליו הראיה. **פטורה מן הבכורה לאכלה אמר רחמנא וכו'** כלומר, כשם שבהמת הפקר פטורה מן הבכורה, כך לגבי בהמת שביעית — הרי דין פירות שביעית יש לה, שבעיקרם פירות הפקר הם, ואין לאדם בהמה זו בעלות של ממש (המחייבת בבכורה), אלא רק היתר אכילה. מה שאין כן לגבי מתנות כהונה, שהן מיעוזה לאכילה — הרי לענין זה יש לו בעלות על פירות השביעית (מרומי שדה). **זאת אומרת נחשדו הכהנים** ושאלו: ומדוע אין אומרים כן בישראל שיש לו ספק פטר חמור, וצריך להפרישו והוא לעצמו (ראה לעיל ט, א)? (ש"מ). ויש שאמרו כי בספק פטר חמור לא החמירו כמו בודאי. או משום שכן היתה המציאות בימי חכמים, שהכהנים היו חשודים על הבכורות ולא הישראל (ראה מהרי"ט אלגאזי). ויש שהסביר כי ישראל יודע שעליו להפריש שה, והוא עושה זאת גם במקרה של ספק, אבל הכהן, שפטור מלפדות פטר חמור שלו, סבור כי גם כשמגיע לידיו פטר חמור אינו צריך לפדותו, שהרי ממילא עתיד השה להישאר בידו (יד דוד). **דמחזק לן דמיקרי** רש"י הביא שני פירושים התלויים בשני אופני פירוש למלה "דמיקרי", האחד — שהוא קרוי כן, שמוחזק לנו שהוא קרוי חשוד. והשני — במובן מקרה, שמוחזק לנו



**משנה** כחמש סלעים של פדיון הבן – לאמר צפרק י"ש צכור לנחלה" (בכורות נ"א, ה) לחייב באחריותו. כפדיון מעשר שני – דאם אבדו אינו חייב באחריותו. כרצונן. מת פטר חמור – לאמר שהפריש הפדיון, ועדיין לא נתנו לכהן. רבי אליעזר אומר יקבר – הואיל והוא חייב באחריות הטלה – כמאן דלא אפרשיה דמי. ומותר לשראל בהנאחו של טלה כמי שלא הפרישו. אין צריך להקבר – דמעילגא לאפרשיה לטלה – קס ליה נרשות כהן, ופטר חמור פדוי.

**גמרא** חייב באחריותו – אס הפריש פדיונו ואבד. מותר בהנאה – קודם פדיונו. יקבר בכבור אדם – לא משום דאסור בהנאה, אלא משום דאימקם לנכור אדם, וסתם צכור אדם ניתן לקטורה. מודה רבי אליעזר – אף על גב דצדאלי פטר חמור קצירא ליה דכל כמה דלא מטי פטר חמור ליד כהן לא מיפריק, מודה הוא צפק שאין צריך לתת פדיון לכהן, אלא מפריש בו. ומדמריק לאפרושי טלה לאפקושי אסוריה, מכלל דסבירא ליה: פטר חמור אסור בהנאה. לפדייה הקשתי – צכור בהמה טמאה לנכור אדם, שחייב באחריות פדיונו. ולא לנכר אחר – להנאה. הערכין בשעתן – שאם היה מן חשד עד חמש שנים נשעת שאמר "ערכי עלי", והמתין, שלא נתנו עד שיהא בן שש, שיש לו ערך אחר דכחמי צפרק ערכין (ויקרא כז). אפילו הכי לא יהיב אלא כשעה שהעריך. אחר שלשים – דכחמי (במדבר יח): "ופדיו מן חשד" וגו'. ופדיון פטר חמור לאלתר – נתמיה. אין בערכין פחות מכן שלשים – אינו נערך, דכחמי צפרק. ובנזירות – סתם נזירות שלשים יום, דכחמי (במדבר יא): "קוש יהיה", "ישיה" גנימטריא (א): שלשים הוו. ומוסיפין – שיש ערך לכל זמן שהוא עומד בו, דכחמי צפרק. וכן מיל – נודר נזיר ארבעה וחמשה שנים. ואם חמשה מפתיו נזו ומפתיו פטר חמור כמה שנים – עדיין יכול לפדותו, ואינו נותן יותר. לומר שאם פדוי – הא דקמתי לעיל: פדיון פטר חמור לאלתר – שאם פדאו לאלתר [פדיון]. אצל עיקר מזה פדייה לא מקיים. מכלל דבנו – מלאוקמת ליה צדיעב, וקמתי: הן אחר שלשים – מכלל דאם פדאו נתון שלשים אינו פדוי. והאיתמר – צפרק י"ש צכור לנחלה" (בכורות מט, א). דכולי עלמא מעכשיו – היכא דאמר ליה: מעכשיו יחול פדיון זה – אינו פדוי. כי פליגי היכא דאמר: עכשיו אני נותן מעות,

**ד תנן** הַתָּם הַעֲרִכִין – בְּשַׁעֲתָן, וּפְדִיּוֹן הַבֵּן – אַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, פְּדִיּוֹן פֶּטֶר חָמוֹר – לְאַלְתֵּר. וּפְדִיּוֹן פֶּטֶר חָמוֹר לְאַלְתֵּר? וּרְמִינְהִי: אֵין בְּעַרְכִּין וּבְפְדִיּוֹן הַבֵּן וּבְנִזְיוֹת וּבְפֶטֶר חָמוֹר פְּחוֹת מְשֻׁלְשִׁים, וּמוֹסִיפִין עַד עוֹלָם! אָמַר רַב נַחֲמָן: לֹא מִן שְׁאֵם פְּדָאוֹ – פְּדוּי. – מְפָלֵל דְּבָנוּ, אִם פְּדָאוֹ – אֵינוּ פְּדוּי? וְהָאִיתְמַר: "הַפּוֹדֶה אֶת בְּנוֹ בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, רַב אָמַר: בְּנוֹ פְּדוּי! – לֹא אֵיתְמַר עֲלָהּ, אָמַר רַבָּא: דְּכֹלֵי עֲלָמָא, "מַעֲכָשְׁיוֹ" – אֵין בְּנוֹ פְּדוּי!

**ד תנן** הַתָּם הַעֲרִכִין, כשנודר ערכו של פלוני להקדש, שבשעת הנדר, ואם נדר ערכו של תינוק פחות מכן חודש, שאין לו ערך – פדיון פטר חמור – לא לתר. והרי אין צורך להפריש טלה אלא כדי להפקיע מפטר חמור את איסור ההנאה שבו! אלא אמר רבא: אף שהקיש הכתוב פטר חמור לבכור אדם, וכדברי רב יוסף, אין זה אלא כדי לחייב באחריות פדיונו, אבל לא להתירו בהנאה, שכן אמר קרא [המקרא]: "אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור בהמה הטמאה" (שם). והחזרה על לשון פדייה באה לומר: לפדייה הקשתי, ולא לדבר אחר. ערכו של פלוני להקדש, לפי הערכים הקצובים בתורה לכל גיל – בשעתן, כלומר, נותן את ערכו שבעת הנדר, ואם נדר ערכו של תינוק פחות מכן חודש, שאין לו ערך – פדיון פטר חמור – לא לתר. ותוהים: פדיון פטר חמור לאלתר? ורמיהי [ומטיליט]. מראים סתירה] ממה ששינוי בברייתא: אין בערכין ובפדיון הבן ובנזירות ובפטר חמור פחות משלושים יום, ומוסיפין עד עולם! אמר רב נחמן: מה ששינוי "פטר חמור לאלתר" בא לומר שאם פדאו לאלתר – פדוי, אף שלכתחילה מצותו לאחר שלושים יום. ותוהים: מכלל הדברים אתה למד, שבנו, ששינוי לגביו באותה ברייתא: "אחר שלשים יום", אם פדאו בתוך הזמן אינו פדוי? והאיתמר [והרי נאמן]: הפודה את בנו בתוך שלשים יום ללידתו, רב אמר: בנו פדוי! ודוחים: לאו איתמר עלה [האם לא נאמר עליה] מה שאמר רבא: דכולי עלמא [לדעת הכל] אם אומר בתוך שלשים יום שהוא פודה את בנו מעכשיו – אין בנו פדוי, ורק אם נותן את המעות על מנת שהפדיון יחול לאחר שלושים יום הרי זה פדוי, כשיגיע זמנו.

**תוספות**

**לאו** איתמר עלה אמר רבא דכולי עלמא מעכשיו אינו פדוי – לשון זה אינו לקמן פרק "יש בכור" (מט, א).

**ד תנן** הַתָּם הַעֲרִכִין, כשנודר ערכו של פלוני להקדש, שבשעת הנדר, ואם נדר ערכו של תינוק פחות מכן חודש, שאין לו ערך – פדיון פטר חמור – לא לתר. והרי אין צורך להפריש טלה אלא כדי להפקיע מפטר חמור את איסור ההנאה שבו! אלא אמר רבא: אף שהקיש הכתוב פטר חמור לבכור אדם, וכדברי רב יוסף, אין זה אלא כדי לחייב באחריות פדיונו, אבל לא להתירו בהנאה, שכן אמר קרא [המקרא]: "אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור בהמה הטמאה" (שם). והחזרה על לשון פדייה באה לומר: לפדייה הקשתי, ולא לדבר אחר. ערכו של פלוני להקדש, לפי הערכים הקצובים בתורה לכל גיל – בשעתן, כלומר, נותן את ערכו שבעת הנדר, ואם נדר ערכו של תינוק פחות מכן חודש, שאין לו ערך – פדיון פטר חמור – לא לתר. ותוהים: פדיון פטר חמור לאלתר? ורמיהי [ומטיליט]. מראים סתירה] ממה ששינוי בברייתא: אין בערכין ובפדיון הבן ובנזירות ובפטר חמור פחות משלושים יום, ומוסיפין עד עולם! אמר רב נחמן: מה ששינוי "פטר חמור לאלתר" בא לומר שאם פדאו לאלתר – פדוי, אף שלכתחילה מצותו לאחר שלושים יום. ותוהים: מכלל הדברים אתה למד, שבנו, ששינוי לגביו באותה ברייתא: "אחר שלשים יום", אם פדאו בתוך הזמן אינו פדוי? והאיתמר [והרי נאמן]: הפודה את בנו בתוך שלשים יום ללידתו, רב אמר: בנו פדוי! ודוחים: לאו איתמר עלה [האם לא נאמר עליה] מה שאמר רבא: דכולי עלמא [לדעת הכל] אם אומר בתוך שלשים יום שהוא פודה את בנו מעכשיו – אין בנו פדוי, ורק אם נותן את המעות על מנת שהפדיון יחול לאחר שלושים יום הרי זה פדוי, כשיגיע זמנו.

**עיונים**

**כפדיון מעשר שני** שהפדה מעשר שני כדי לעלות לירושלים ולאכול בדמים אלו – עליו להשתמש בהם בירושלים. אבל אין זה כסף שהוא חייב להקדש, שהוא חייב באחריותו. **יקבר בכבור אדם** ואדם שמת – מצוה לקבורו, שנאמר בהרוגי בית דין: "כי קבור תקברו ביום ההוא" (דברים כא, כג), ובכלל זה כל אדם שמת. ומטעם זה, מת שאין לו קרובים לקבורו קרוי "מת מצוה" (ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה רלא). **אלא אדם בכור** הוא דבעי קבורה פשוט לא בעי שהרי לא הוקש בפסוק זה בכור בהמה לבכור אדם לכל דיניו של אדם, אלא דווקא לדין בכורה שבו. ולדברך, שפטר חמור ייקבר משום שהוקש לבכור אדם, נמצא איפוא, שדין קבורה של אדם דין מיוחד בבכור. ודבר זה בודאי אינו נכון. וראה ברבינו גרשום, שהיתה לו גרסה שונה, ולפיה הרהייה היא מדברי ר' אליעזר עצמו, שאמר רק שיקבר, ולא אמר: יקבר בכבור אדם (כפי שנאמר בתחילת המשנה לענין אחריות פדיונו). **מודה ר' אליעזר בישראל שיש לו ספק פטר חמור וכו'** וכבר תמוה אחרונים: הרי ר' אליעזר סבור כי כל עדר לא הגיע השה ליד הכהן – אין פטר החמור פדוי. ואם כן, מה יועיל להפריש שה ולהשאירו לעצמו? הרי לשיטתו עדיין מוטל עליו האיסור! ויש שהסביר כי גם לדעת ר' אליעזר, עיקר המצוה היא התינה לכהן, ומכל מקום איסורו של פטר החמור פוקע עם ההפרשה (מרומי שדה). ויש שאמרו כי הואיל ובמקרה של ספק בודאי לא יגיע השה ליד הכהן, שהרי המוציא מחבירו עליו הראיה – מתבטלת מעיקרה חובת התינה, ואין כאן אלא הפרשה לצורך הפקעת האיסור (ראה מהרי"ט אלגאזי). **אין בערכין וכו' ומוסיפין עד עולם** משמעות הדברים אינה זהה בכל הדינים האמורים כאן. לגבי ערכין, כמו לגבי בכורה, הכוונה היא שאין דין זה נוגע למי שהוא בן פחות משלושים יום (נזיר א) ויקרא כז, א). ואילו לגבי נזירות – שהנדר נזירות בסתם הרי זו נזירות שלשים יום (נזיר א), וכן לגבי מה ששינוי ומוסיפין עד עולם – אין הדברים דוחים; לגבי ערכין הכוונה היא שדין ערכין מוסיף ונמשך לאורך חייו של אדם, כל פעם לפי הזמן שהוא עומד בו (רש"י). וראה רבינו

**ג משנה** המפריש שה לפדיון פטר חמור, ומת השה קודם שנתנו לכהן – רבי אליעזר אומר: חייבין הבעלים באחריותו, וצריכים ליתן לכהן שה אחר, כמו שחייבים באחריות חמש סלעים של פדיון הבן, שאם אבדו לאחר שהפרישם – צריך ליתן לכהן חמש סלעים אחרים. וחכמים אומרים: אין חייבין באחריותו, כדן פדיון מעשר שני. העיד רבי יהושע ורבי צדוק שנקבעה הלכה על המפריש שה לפדיון פטר חמור, שאם מת השה – שאין כאן לכהן כלום, שכבר נפדה החמור, ואין הבעלים חייבים באחריות השה, וכדברי חכמים. מת פטר חמור עצמו, לאחר שהפריש שה תחתיו, ולא הספיק ליתנו לכהן – ר' אליעזר אומר: אין פטר חמור פדוי, שהרי לא הגיע השה ליד הכהן, ולפיכך יקבר פטר החמור, כדן איסורי הנאה, ומותר הבעלים בהנאתו של טלה שהפריש, כאילו לא הפרישו כלל. וחכמים אומרים: משהפריש את השה – נפדה פטר החמור, כאילו בא השה ליד הכהן, ולכן אין פטר החמור צריך להקבר, והטלה ניתן לכהן.

**ד גמרא** אָמַר רַב יוֹסֵף: מַאי טַעְמָא דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר? דְּכָתִיב: "אֵךְ פְּדָה תִּפְדֶּה" וְגו', מַה בְּכוֹר אָדָם חַיִּיב בְּאַחֲרֵיאוֹתוֹ – אֵךְ בְּכוֹר בְּהֵמָה טְמֵאָה מוֹתֵר! וְכִי תִימָא הָכִי נָמִי, וְהִתְנַן: מֵת פֶּטֶר חָמוֹר, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמְרִי: יִקְבְּרִי; מַאי "יִקְבְּרִי" – לֹא דְאָסוּר בְּהִנְאֻהָ? – לֹא, יִקְבְּרִי בְּכֹכּוֹר אָדָם. – אֵלֶּא אָדָם בְּכוֹר הוּא דְבָעֵי קְבוּרָה, פְּשׁוּט לֹא בְּעֵי קְבוּרָה? וְעוֹד, תַּנְיָא: 'מוֹדָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בִּישְׂרָאֵל שֵׁישׁ לוֹ סִפְק פֶּטֶר חָמוֹר בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ – שְׁמַפְרִישׁ טָלָה עֲלָיו וְהוּא שְׁלוֹ! אֵלֶּא אָמַר רַבָּא: אָמַר קְרָא "אֵךְ פְּדָה תִּפְדֶּה" – לְפְדִיָּהּ הַקְּשִׁיתִי, וְלֹא לְרַבֵּר אַחַר.

**ד תנן** הַתָּם הַעֲרִכִין – בְּשַׁעֲתָן, וּפְדִיּוֹן הַבֵּן – אַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, פְּדִיּוֹן פֶּטֶר חָמוֹר – לְאַלְתֵּר. וּפְדִיּוֹן פֶּטֶר חָמוֹר לְאַלְתֵּר? וּרְמִינְהִי: אֵין בְּעַרְכִּין וּבְפְדִיּוֹן הַבֵּן וּבְנִזְיוֹת וּבְפֶטֶר חָמוֹר פְּחוֹת מְשֻׁלְשִׁים, וּמוֹסִיפִין עַד עוֹלָם! אָמַר רַב נַחֲמָן: לֹא מִן שְׁאֵם פְּדָאוֹ – פְּדוּי. – מְפָלֵל דְּבָנוּ, אִם פְּדָאוֹ – אֵינוּ פְּדוּי? וְהָאִיתְמַר: "הַפּוֹדֶה אֶת בְּנוֹ בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, רַב אָמַר: בְּנוֹ פְּדוּי! – לֹא אֵיתְמַר עֲלָהּ, אָמַר רַבָּא: דְּכֹלֵי עֲלָמָא, "מַעֲכָשְׁיוֹ" – אֵין בְּנוֹ פְּדוּי!

שפטר חמור מותר בהנאה לדעת ר' אליעזר? והרי תניא [שנויה ברייתא]: מודה ר' אליעזר בישראל שיש לו ספק פטר חמור בתוך ביתו – שמפריש טלה עליו, והוא שלו. והרי אין צורך להפריש טלה אלא כדי להפקיע מפטר חמור את איסור ההנאה שבו! אלא אמר רבא: אף שהקיש הכתוב פטר חמור לבכור אדם, וכדברי רב יוסף, אין זה אלא כדי לחייב באחריות פדיונו, אבל לא להתירו בהנאה, שכן אמר קרא [המקרא]: "אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור בהמה הטמאה" (שם). והחזרה על לשון פדייה באה לומר: לפדייה הקשתי, ולא לדבר אחר. ערכו של פלוני להקדש, לפי הערכים הקצובים בתורה לכל גיל – בשעתן, כלומר, נותן את ערכו שבעת הנדר, ואם נדר ערכו של תינוק פחות מכן חודש, שאין לו ערך – פדיון פטר חמור – לא לתר. ותוהים: פדיון פטר חמור לאלתר? ורמיהי [ומטיליט]. מראים סתירה] ממה ששינוי בברייתא: אין בערכין ובפדיון הבן ובנזירות ובפטר חמור פחות משלושים יום, ומוסיפין עד עולם! אמר רב נחמן: מה ששינוי "פטר חמור לאלתר" בא לומר שאם פדאו לאלתר – פדוי, אף שלכתחילה מצותו לאחר שלושים יום. ותוהים: מכלל הדברים אתה למד, שבנו, ששינוי לגביו באותה ברייתא: "אחר שלשים יום", אם פדאו בתוך הזמן אינו פדוי? והאיתמר [והרי נאמן]: הפודה את בנו בתוך שלשים יום ללידתו, רב אמר: בנו פדוי! ודוחים: לאו איתמר עלה [האם לא נאמר עליה] מה שאמר רבא: דכולי עלמא [לדעת הכל] אם אומר בתוך שלשים יום שהוא פודה את בנו מעכשיו – אין בנו פדוי, ורק אם נותן את המעות על מנת שהפדיון יחול לאחר שלושים יום הרי זה פדוי, כשיגיע זמנו.

שפטר חמור מותר בהנאה לדעת ר' אליעזר? והרי תניא [שנויה ברייתא]: מודה ר' אליעזר בישראל שיש לו ספק פטר חמור בתוך ביתו – שמפריש טלה עליו, והוא שלו. והרי אין צורך להפריש טלה אלא כדי להפקיע מפטר חמור את איסור ההנאה שבו! אלא אמר רבא: אף שהקיש הכתוב פטר חמור לבכור אדם, וכדברי רב יוסף, אין זה אלא כדי לחייב באחריות פדיונו, אבל לא להתירו בהנאה, שכן אמר קרא [המקרא]: "אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור בהמה הטמאה" (שם). והחזרה על לשון פדייה באה לומר: לפדייה הקשתי, ולא לדבר אחר. ערכו של פלוני להקדש, לפי הערכים הקצובים בתורה לכל גיל – בשעתן, כלומר, נותן את ערכו שבעת הנדר, ואם נדר ערכו של תינוק פחות מכן חודש, שאין לו ערך – פדיון פטר חמור – לא לתר. ותוהים: פדיון פטר חמור לאלתר? ורמיהי [ומטיליט]. מראים סתירה] ממה ששינוי בברייתא: אין בערכין ובפדיון הבן ובנזירות ובפטר חמור פחות משלושים יום, ומוסיפין עד עולם! אמר רב נחמן: מה ששינוי "פטר חמור לאלתר" בא לומר שאם פדאו לאלתר – פדוי, אף שלכתחילה מצותו לאחר שלושים יום. ותוהים: מכלל הדברים אתה למד, שבנו, ששינוי לגביו באותה ברייתא: "אחר שלשים יום", אם פדאו בתוך הזמן אינו פדוי? והאיתמר [והרי נאמן]: הפודה את בנו בתוך שלשים יום ללידתו, רב אמר: בנו פדוי! ודוחים: לאו איתמר עלה [האם לא נאמר עליה] מה שאמר רבא: דכולי עלמא [לדעת הכל] אם אומר בתוך שלשים יום שהוא פודה את בנו מעכשיו – אין בנו פדוי, ורק אם נותן את המעות על מנת שהפדיון יחול לאחר שלושים יום הרי זה פדוי, כשיגיע זמנו.

**מסורת הש"ס**  
 ז. ראה משנה בכורות נ"א, א.  
 ח. משנה עדויות פ"ז מ"א.  
 ט. ילק"ש תורה תשנה.  
 י. עיין ירושלמי תרומות פ"ו ה"א.  
 יא. ראה בכורות יב, ובמסומן שם.  
 יב. בכורות מט, א-ב.

**גרסות**

**כפדיון מעשר שני** בכת"מ: כמעשר שני. **ומותר בהנאחו של טלה** בכת"מ מילים אלה חסרות. **וטלה לכהן** במשניות ועוד: **והטלה לכהן**. **תפדה וכו' בכת"מ:** תפדה **את בכור האדם**. **אדם בכור** בכת"מ: **בכור אדם**. **הקשתינו** בכת"מ ועוד: **הקשתינו**. **בשעתן** בכת"מ ועוד מלה זו חסרה. **דכולי עלמא מעכשיו** אין בנו פדוי בכת"מ: **דכולי עלמא** אין בנו פדוי פדוי כי פליגי היכא דאמר עכשיו ולאחר שלשים יפה.

